

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง“ประสิทธิผลของโปรแกรมการสร้างเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในกลุ่มผู้สูงอายุเปราะบางชาวมุสลิม อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูงและโรคเบาหวาน

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในผู้สูงอายุ

งานวิจัยในประเทศไทย

อัมมะห์ กุณา, สุรียยา จอมสุริยะ, สุปรีชา แก้วสวัสดิ์, พัฒนศักดิ์ คำมณีจันทร์ และโคว น็อก ลี (2563) ศึกษาการประเมินภาวะคุกคามของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในผู้สูงอายุ ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา กลุ่มตัวอย่างจำนวน 242 คน เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2563 ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการรับรู้ภาวะคุกคามของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในระดับมาก ร้อยละ 78.9 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการป่วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีการรับรู้ระดับมาก ร้อยละ 71.1 และรับรู้อันตรายของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ระดับมาก ร้อยละ 75.2 ส่วนพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ในระดับมากเช่นกัน ร้อยละ 76.9 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างภาวะคุกคามกับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

รัชชานันท์ ศรีสุภักดิ์, ปณิตดา งามเปรี๊ยม, สุรัตนา เหล่าไชย, และประภากร ศรีสว่างวงศ์ (2564) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางสุขภาพกับการปฏิบัติตนในการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้สูงอายุ ตำบลแวงนาง จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่างจำนวน 262 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุมีความรู้ทางสุขภาพเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ในระดับดี การปฏิบัติตนในการป้องกันโรคพบว่าอยู่ในระดับทำเป็นประจำ และผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางสุขภาพกับการปฏิบัติตนในการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า การเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ ความเข้าใจข้อมูลและบริการสุขภาพที่เพียงพอต่อการปฏิบัติ การโต้ตอบซักถามเพื่อเพิ่มความรู้ ความเข้าใจ ด้านการตัดสินใจด้านสุขภาพ ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพตนเอง และการบอกต่อข้อมูลสุขภาพ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนในการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นงศ์ณพัชร มณีอินทร์ และอิทธิพล ดวงจินดา (2564) ศึกษาความสัมพันธ์ของการรับรู้ความสามารถในการดูแลตนเองกับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) ของผู้สูงอายุในอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มตัวอย่างจำนวน 392 คน โดยประยุกต์ทฤษฎีความสามารถแห่งตนของแบนดูรา ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีการรับรู้ความสามารถในการดูแลตนเอง การรับรู้โรคติดเชื้อ 2019 และพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และปัจจัยการรับรู้ความสามารถในการดูแลตนเองโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูงกับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ($r = 0.74$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

วีรณุช ไตรรัตน์โนภาส, พัชราภรณ์ อารีย์ และปยุณนุช พิมใจใส (2564) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ประโยชน์และการรับรู้อุปสรรค และพฤติกรรมการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาของผู้สูงอายุในตำบลบ้านสิงห์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุจำนวน 330 คน ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตัว โดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตัว ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตัว โดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตัวส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี พฤติกรรมการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อไวรัสโคโรนาของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พฤติกรรมการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อไวรัสโคโรนาส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี และการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำกับพฤติกรรมการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตัวมีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำกับพฤติกรรมการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชนวนทอง ธนสุกาญจน์, วัชรา ริวไพบูลย์, นริมาลย์ นีละไพจิตร และณัฐนารี เอมยงค์ (2564) สสำรวจความรอบรู้ด้านสุขภาพเกี่ยวกับความเข้าใจเรื่องโรค การปฏิบัติตัวและการได้รับวัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของประชาชน กลุ่มผู้ป่วยโรคเบาหวาน ผู้สูงอายุ และผู้พิการทางการเห็น ที่อาศัยในพื้นที่ที่มีการระบาดแตกต่างกัน ในช่วงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2564 พื้นที่ควบคุมสูงสุด ได้แก่ สมุทรสาคร นครปฐม ยะลา และพื้นที่เฝ้าระวังสูง ได้แก่ พิษณุโลก สุโขทัย สุราษฎร์ธานี สุรินทร์ นครราชสีมา ดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึง สิงหาคม 2564 กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 1,024 คน แบ่งเป็น กลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 336 คน ผู้ป่วยโรคเบาหวาน จำนวน 329 คน และผู้พิการทางการมองเห็น จำนวน 359 คน สรุปผลการศึกษา พบว่า สถานะความรอบรู้ด้านสุขภาพเรื่องการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม อยู่ระดับร้อยละ 19.6 ผู้ที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับดีเป็นผู้ที่มีความสามารถอ่านออกเขียนได้ มีความสามารถในการเห็นได้ดี มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในการเข้าถึง เข้าใจ ตัดสินใจ ปฏิบัติ ที่ทำให้ตนเองปลอดภัยและบอกต่อ การวิจัยครั้งนี้ยังมีผลยืนยันว่าผู้ที่มิพบทางทางสังคมมีโอกาสเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพเรื่องป้องกัน

โรคโควิด-19 ได้สูงกว่าผู้ไม่มีบทบาททางสังคม ข้อค้นพบใหม่ในกระบวนการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพของการสำรวจครั้งนี้ที่เน้นการมีผลลัพธ์การป้องกันตนเองได้ดีไม่ติดเชื้อของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า 1) ผู้ที่มีความรอบรู้นอกจากมีทักษะการเข้าถึง เข้าใจ มีการโต้ตอบ ชักถามและปฏิบัติตนจนปลอดภัยสามารถบอกต่อผู้อื่นได้ ยังต้องมีทักษะการติดตามข้อมูลเป็นระยะอีกด้วย เมื่อวิเคราะห์คุณลักษณะคนกลุ่มนี้ พบว่า ส่วนใหญ่มีบทบาททางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Abel ที่เสนอว่า ความรอบรู้ที่จะทำให้ปลอดภัยจากโรคโควิด-19 ต้องเป็นความรู้ในระดับ Critical Literacy 2) การปฏิบัติที่มีผลต่อสุขภาพ เกิดความปลอดภัยจากการติดเชื้อได้ แม้จะมีความรอบรู้ระดับจำกัด ไม่มีการชักถาม โต้ตอบติดตามแต่มีการปฏิบัติ (Functional Health Literacy) ซึ่งอธิบายได้ว่าเกิดจากสภาวะแวดล้อมทางสังคม การจัดการปัจจัยแวดล้อม ด้านกายภาพของทุกภาคส่วนในสังคม การมีเครื่องมือ อุปกรณ์ป้องกันการตรวจคัดกรอง ทำให้มีผลการปฏิบัติตามมีคะแนนสูงได้ในช่วงที่มีการระบาดหนักหรือมาตรการควบคุมโรคที่จริงจัง

นุรดีนี ดือเราะ, พัชราวดี ทองเนือง, อามานี แดมมะยู, นอวาตี มะยิ, โรสริน เจ๊ะโซ๊ะ, และสุกานดา หนูทอง (2565) ศึกษาความรู้ทางด้านสุขภาพ 3อ 2ส ของผู้สูงอายุในจังหวัดนราธิวาส ภายใต้สถานการณ์ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนราธิวาส จำนวน 1,087 คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลช่วงเดือนธันวาคม 2563 – กุมภาพันธ์ 2564 ผลการศึกษาพบว่าความรู้ทางด้านสุขภาพ 3อ 2ส โดยรวมอยู่ในระดับไม่ดี เมื่อจำแนกตามรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจทางสุขภาพ การเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ การสื่อสารสุขภาพ การจัดการตนเองและการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศอยู่ในระดับไม่ดี ยกเว้นด้านการตัดสินใจและเลือกปฏิบัติที่ถูกต้องส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้ทางด้านสุขภาพ 3อ 2ส พบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีผู้ดูแลหลัก ผู้ดูแลในการใช้ยา และระดับการศึกษาสูงสุดที่ต่างกัน มีความรู้ทางด้านสุขภาพ 3อ 2ส แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

ประศักดิ์ สันติภาพ (2565) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการป้องกันไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้สูงอายุในชุมชนเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ผู้สูงอายุที่มีอายุ 61-80 ปี จำนวน 173 คน ถูกสุ่มตัวอย่างแบบง่าย จากผู้สูงอายุทั้งหมด 426 คนใน 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนหลัง วิทยาลัยครูจันทระเกษม และชุมชนนครหลวง คัดเลือกปัจจัยนำ (ความรู้ด้านสุขภาพและการรับรู้) ปัจจัยเสริม (แรงสนับสนุนทางสังคม) และปัจจัยเอื้อ (ความเพียงพอของหน่วยบริการสุขภาพและการเข้าถึงบริการ) ผลการศึกษาพบว่า การป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้สูงอายุอยู่ในระดับดี ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้สูงอายุ คือการรับรู้และความรอบรู้ด้านสุขภาพ ทั้งสองปัจจัยทำนุบำรุงการปฏิบัติเพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้ร้อยละ 49.9

งานวิจัยต่างประเทศ

โอคอนอร์ และคณะ (O'Connor et al., 2020) ศึกษาความรู้และพฤติกรรมของผู้ที่มีโรคประจำตัว โดยการสำรวจประชากรในเมืองชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วง 13-20 มีนาคม 2563 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 673 คน ส่วนมากเป็นผู้สูงอายุที่มีโรคมากกว่า 1 โรคขึ้นไป โดยการโทรศัพท์สอบถามในส่วนของคุณรู้ได้ให้กลุ่มตัวอย่างบอกถึงอาการของโรคและวิธีการป้องกันมาอย่างละ 3 ข้อ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิต ผลการศึกษาพบว่าร้อยละ 71.0 สามารถบอกอาการได้ถึง 3 อาการ และร้อยละ 69.2 บอกถึงวิธีการป้องกันได้ ซึ่งอาการที่บอกได้ ได้แก่ ไข้ (ร้อยละ 78.5) ไอ (ร้อยละ 70.6) และหายใจสั้น (ร้อยละ 45.2) การป้องกัน ได้แก่ การล้างมือ (ร้อยละ 86.5) การเว้นระยะห่าง (ร้อยละ 86.2) และเปลี่ยนแปลงชีวิตโดยการเตรียมยาไว้รับประทานเมื่อมีการระบาด ร้อยละ 28.8 การวิเคราะห์ปัจจัยทำนายพบว่าปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคลไม่สามารถทำนายความรู้ของกลุ่มตัวอย่างได้ ผู้หญิงและคนผิวขาวจะมีการเว้นระยะทางสังคมมากกว่า และคนที่มีความรอบรู้ทางสุขภาพน้อยมักจะได้เตรียมยาไว้รับประทาน การศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความรู้เกี่ยวกับการเว้นระยะห่างทางสังคม แต่นำไปปฏิบัติได้น้อยกว่าครึ่งหนึ่ง ดังนั้นจึงควรมีการสื่อสารให้ปฏิบัติมากขึ้น

อรารินจันท์และคณะ (Aravindhana et al., 2021) ศึกษาความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในกลุ่มผู้สูงอายุชาวเอเชียหลายเชื้อชาติที่อยู่ในประเทศสิงคโปร์ ซึ่งเป็นการศึกษาแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุ อายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 660 คน ซึ่งตอบแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง และผู้สูงอายุจำนวน 78 คน ถูกสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุมีคะแนนเฉลี่ยของความตระหนักรู้มากที่สุดเกี่ยวกับอาการไข้ได้ ร้อยละ 93 และน้อยที่สุดคืออาการอุจจาระร่วง ร้อยละ 33.5 ส่วนใหญ่ทราบถึงมาตรการป้องกันโรคทั้ง 6 ประการขององค์การอนามัยโลกถึงร้อยละ 90.4 ระบุว่า เป็นมาตรการที่มีประสิทธิผล ร้อยละ 78.7 และผู้สูงอายุมีการสวมหน้ากากอนามัย ร้อยละ 97.2 ผู้สูงอายุชาวอินเดีย มาเลเซีย และผู้ที่มีบ้านหลังเล็กมีความรู้เกี่ยวกับอาการของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 น้อยกว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุมากมักมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อมาตรการป้องกันโรค เมื่อเปรียบเทียบกับชาวจีนแล้ว ชาวอินเดียมีการปฏิบัติตามคำแนะนำดีกว่า โดยมีค่า Odd ratio น้อยกว่า 3 ใน 6 การเพิ่มขึ้นของความรู้และทัศนคติ 1 คะแนน ผู้สูงอายุมิแนวโน้มจะปฏิบัติตามมาตรการป้องกัน โดยมีค่า Odd ratio ที่จะปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ 3 ใน 6 และ 2 ใน 6 ตามลำดับ การสัมภาษณ์ข้อมูลเชิง พบว่ามีการใช้มาตรการป้องกันอื่น ๆ เช่น รักษาวิถีชีวิตที่มีสุขภาพดี สรุปได้ว่าการปฏิบัติการป้องกันโรคของผู้สูงอายุในประเทศสิงคโปร์มีความสัมพันธ์กับความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

สรุปผลการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการคิดรู้และพฤติกรรมในการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่าผู้สูงอายุในตำบลท่าโพธิ์ อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา มีการรับรู้ภาวะคุกคาม โอกาสเสี่ยงและอันตรายของโรคอยู่ในระดับมาก (อัมมะห์ गुणा, สุรียา จอมสุริยะ, สุปรีชา แก้วสวัสดิ์, พัฒนศักดิ์ คำณิจันทร์ และโคว น็อก ลี, 2563) ผู้สูงอายุในตำบลแว้ง จังหวัดมหาสารคาม มีความรอบรู้

ทางสุขภาพเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ในระดับดี (รัชชานันท์ ศรีสุภักดิ์, ปณิตดา งามเปรียม, สุรัตนา เหล่าไชย, และประภากร ศรีสว่างวงศ์, 2564) ผู้สูงอายุในอำเภออุ้มถ้อง จังหวัดสุพรรณบุรี มีการรับรู้ความสามารถในการดูแลตนเองและการรับรู้โรคติดเชื้อ 2019 อยู่ในระดับมาก (นงคณพัชร มณีอินทร์ และอิทธิพล ดวงจินดา, 2564) ผู้สูงอายุในตำบลบ้านสิงห์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตัวโดยรวมอยู่ในระดับดี (วีรณัฐ ไตรรัตน์โนภาส, พัชราภรณ์ อารีย์ และปณณนุช พิมใจใส, 2564) การศึกษาในเมืองชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าผู้สูงอายุส่วนมากมีความรู้เกี่ยวกับการเว้นระยะห่างทางสังคม แต่นำไปปฏิบัติได้น้อยกว่าครึ่งหนึ่ง (O’Conor et al., 2020) ผู้สูงอายุชาวเอเชียหลายเชื้อชาติที่อยู่ในประเทศสิงคโปร์มีความตระหนักรู้มากที่สุดเกี่ยวกับอาการของโรค ส่วนใหญ่ทราบถึงมาตรการป้องกันโรคทั้ง 6 ประการขององค์การอนามัยโลก (Aravindhan et al., 2021)

นอกจากนี้ การศึกษาพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้สูงอายุ พบว่าอยู่ในระดับมาก (นงคณพัชร มณีอินทร์ และอิทธิพล ดวงจินดา, 2564; อัมมะห์ ฎานา, สุรียา จอมสุริยะ, สุปรีชา แก้วสวัสดิ์, พัฒนศักดิ์ คำมณีจันทร์ และโคว น็อก ลี, 2563) โดยมีการปฏิบัติตนในการป้องกันโรคอยู่ในระดับทำเป็นประจำ (รัชชานันท์ ศรีสุภักดิ์, ปณิตดา งามเปรียม, สุรัตนา เหล่าไชย, และประภากร ศรีสว่างวงศ์, 2564) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ 1) การรับรู้ภาวะคุกคาม (อัมมะห์ ฎานา, สุรียา จอมสุริยะ, สุปรีชา แก้วสวัสดิ์, พัฒนศักดิ์ คำมณีจันทร์ และโคว น็อก ลี, 2563) 2) การรับรู้ความสามารถในการดูแลตนเองโดยรวม ($r = 0.74$) (นงคณพัชร มณีอินทร์ และอิทธิพล ดวงจินดา, 2564) 3) การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตัว โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำ และ 4) การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตัวมีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำ (วีรณัฐ ไตรรัตน์โนภาส, พัชราภรณ์ อารีย์ และปณณนุช พิมใจใส, 2564) และ 5) ความรอบรู้ทางสุขภาพ (รัชชานันท์ ศรีสุภักดิ์, ปณิตดา งามเปรียม, สุรัตนา เหล่าไชย, และประภากร ศรีสว่างวงศ์, 2564) ซึ่งการศึกษาในกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ป่วยโรคเบาหวาน และคนพิการในการมองเห็น พบว่าสถานะความรู้ด้านสุขภาพเรื่องการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม อยู่ระดับร้อยละ 19.6 ผู้ที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับดีเป็นผู้ที่มีความสามารถอ่านออกเขียนได้ มีความสามารถในการเห็นได้ดี (ชนนวนทอง ธนสุกาญจน์, วัชรารัฐ รั้วไพบูลย์, นริมาลย์ นิลไพจิตร และณัฐนารี เอมยงค์, 2564) ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติป้องกันการโรคของผู้สูงอายุชาวเอเชียหลายเชื้อชาติที่อยู่ในประเทศสิงคโปร์ (Aravindhan et al., 2021) ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้สูงอายุ คือการรับรู้และความรอบรู้ด้านสุขภาพ โดยทั้งสองปัจจัยทำนายการปฏิบัติเพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้ร้อยละ 49.9 (ประศักดิ์ สันติภาพ, 2565)

โปรแกรมการส่งเสริมพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในผู้สูงอายุ งานวิจัยในประเทศไทย

วรรณมา มุ่งทวีเกียรติ, เพ็ญญา วิเชียร, พัฒนา ขวลิขิตศุภเศรษฐี, อรทัย หุ่นดี และชัชวาล วงศ์สารี (2564) ศึกษาผลของโปรแกรมการให้ความรู้ต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองในการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้สูงอายุ ตำบลบ้านกระแซง จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เก็บข้อมูลระหว่างเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม 2563 โปรแกรมการให้ความรู้เกี่ยวกับโรคโควิด-19 มีระยะเวลา 4 สัปดาห์ กิจกรรมประกอบด้วย การบรรยายและการชมวีดิทัศน์ ผลการศึกษาพบว่า หลังเข้าร่วมโปรแกรม ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการดูแลตนเองในการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ดีกว่าก่อนได้รับโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ไกรวัลย์ มัญญา (2564) ศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในผู้สูงอายุเขตเทศบาล ตำบลธาตุ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ต่อความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในผู้สูงอายุ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 50 คน ระยะเวลาทดลอง 8 สัปดาห์ กิจกรรมประกอบด้วย การบรรยาย ประกอบการใช้สื่อ อินโฟกราฟิก การสาธิตและฝึกปฏิบัติ กิจกรรมกลุ่มระดมสมอง การกำหนดเป้าหมายและวางแผนการปฏิบัติ การจัดการตนเอง การเรียนรู้จากกรณีตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า หลังได้รับโปรแกรมกลุ่มทดลอง ผู้สูงอายุมีความรู้ด้านสุขภาพสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบความรู้ด้านสุขภาพรายองค์ประกอบพบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ ด้านการสื่อสาร ด้านการจัดการตนเอง และด้านการรู้เท่าทันสื่อ มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการตัดสินใจเลือกปฏิบัติ พบว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน ส่วนพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิภากร สอนสนาม, ธนะวัฒน์ รวมสุข, อารยา ทิพย์วงศ์, รังสิมา พัสระ, และนนงลักษณ์ แก้วทอง (2565) ศึกษาผลของรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพต่อความรู้ทางสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 60 คน กลุ่มทดลองได้รับรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพที่ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดความรู้ทางสุขภาพของนันทิณี ร่วมกับกระบวนการพัฒนาความรู้ของวิลม โรมาและคณะ โปรแกรมมีระยะเวลา 3 เดือน เข้าร่วมกิจกรรมเดือนละ 1 ครั้ง จำนวน 3 ครั้ง ประกอบด้วย การบรรยายให้ความรู้ การวางแผนการจัดการตนเองและการตัดสินใจ การฝึกทักษะการเข้าถึงและการวิเคราะห์ข้อมูล และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุตามปกติ ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง ผู้สูงอายุในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ทางสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันโรค

ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มนสิชา เวิร์นิต, สุทธิพร มุลศาสตร์, และกฤษฎณาพร ทิพย์กาญจนเรขา (2565) ศึกษาผลของโปรแกรมพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพในการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในกลุ่มผู้สูงอายุโรคเบาหวานต่อความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างสุ่มแบบเป็นระบบ เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ กลุ่มละ 35 คน โปรแกรมพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพในการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้ประยุกต์องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุของมานาโฝและหว่อง โปรแกรมมีระยะเวลา 6 สัปดาห์ กิจกรรมประกอบด้วยการอบรมเชิงปฏิบัติการและให้ความรู้ทางแอปพลิเคชันไลน์ ร่วมกับการแจกคู่มือความรู้ด้านสุขภาพกับการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สำหรับผู้สูงอายุโรคเบาหวาน ผลการวิจัยพบว่า หลังเข้าร่วมโปรแกรม กลุ่มทดลองมีความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ดีกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมและดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งานวิจัยต่างประเทศ

แอบบาสเพอร์-เบบาฮานี, โมนแนกเฮสซ, ฮาอิซาเดซ, และเฟสเรสติ (Abbaspur-Behbahani, Monaghesh, Hajzadeh, & Fehrest, 2022) ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้การดูแลสุขภาพผ่านอุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ (mobile health) ในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยเลือกงานวิจัยได้ตามเกณฑ์ 10 เรื่อง จาก 421 เรื่อง ซึ่งพบว่า การใช้การจัดกระทำด้วย mobile health มีผลทางบวกต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยใช้ในการรักษา การให้ข้อมูลข่าวสาร การช่วยเหลือตนเอง การควบคุมกำกับ การให้คำปรึกษาทางสุขภาพ มีหลายปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการใช้ mobile health ของผู้สูงอายุในช่วงที่มีการระบาด เช่น การมีเครื่องมือ สัญญาณ ความต้องการและความสามารถในการใช้ของผู้สูงอายุ รวมทั้งการสนับสนุนจากรัฐบาลและครอบครัว การเสริมสร้างพลังอำนาจ การจัดการกับปัญหาทางดิจิทัล การเพิ่มการเข้าถึง mobile หรือ tablets เพื่อใช้ในการส่งเสริมสุขภาพและเผชิญกับการระบาดของโรคได้

อักเซ (Aksay, 2021) ศึกษาผลของโปรแกรมการออกกำลังกายทางออนไลน์สำหรับผู้สูงอายุในช่วงที่มีการล็อกดาวน์ (lockdown) ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศเยอรมันนี กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ อายุ 60-84 ปี จำนวน 543 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 183 คน กลุ่มควบคุม 171 คน กลุ่มทดลองแบ่งเป็น 12 กลุ่ม กลุ่มละ 8-15 คน โดยใช้เวลาในการออกกำลังกายในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน นาน 60 นาที สัปดาห์ละ 1 ครั้ง เป็นเวลา 20 สัปดาห์ ผลการศึกษา พบว่า หลังเข้าร่วมโปรแกรม ผู้สูงอายุมีสมรรถนะทางกาย (physical performance) ซึ่งวัดได้จากความแข็งแรงของร่างกายส่วนบน

และส่วนล่าง (upper and lower strength) ความยืดหยุ่น (flexibility) และทักษะการทรงตัว (balance skills) ดีขึ้น

ไฮมิและเกสเซอร์-อีเดิลสเบิร์ก (Haimi & Gesser-Edelsburg, 2022) ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความพร้อมในการใช้งาน การประยุกต์ใช้ และการบริการสุขภาพด้วยเทคโนโลยี (telehealth) สำหรับผู้สูงอายุในช่วงที่มีการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องจำนวน 40 เรื่อง มีเพียง 11 เรื่องที่ตรงตามเกณฑ์คัดเข้า ผลการศึกษา พบว่ามีการบริการสุขภาพด้วยเทคโนโลยีที่มีจุดมุ่งหมายในการคัดแยกผู้ติดเชื้อและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค การควบคุมกำกับการดูแล และการรักษา การติดตามผลการรักษาโยการจัประชุมออนไลน์ในผู้ป่วยที่อยู่ไม่ไกลจากสถานบริการสุขภาพ และการประยุกต์ใช้บริการออนไลน์

พิวา และคณะ (Piva et al, 2023) ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการออกกำลังกายในการจัดการกับความวิตกกังวลและภาวะซึมเศร้าในผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องจำนวน 2161 เรื่องที่เป็น RCTs แต่มีการศึกษาที่ตรงตามวัตถุประสงค์เพียง 8 เรื่อง ซึ่งพบว่าการออกกำลังกายช่วยให้ความวิตกกังวลและภาวะซึมเศร้าดีขึ้นโดยเฉพาะผู้ป่วยโรคเรื้อรัง จึงน่าจะนำมาใช้ในการภาวะ post Covid-19 condition หรือภาวะ Long Covid ได้ กิจกรรมการออกกำลังกายมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การเดินแอโรบิก การฝึกความแข็งแรงร่วมกับการทรงตัว การปั่นจักรยานอยู่กับที่ โปรแกรม High Intensity Interval Training (HIIT) bike ergometer การเดินในบ้าน และ pram-walking

สรุปผลการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับโปรแกรมการส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนมากเป็นโปรแกรมส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้ (วรรณภา มุ่งทวีเกียรติ, เพ็ญญา วิเชียร, พัฒนา ขวลิขิตศุภเศรษฐี, อรทัย หุ่นดี และชัชวาล วงศ์สารี, 2564) และความรอบรู้ด้านสุขภาพ (ไกรวัลย์ มัฐผา, 2564; วิภากร สอนสนาม, ธนะวัฒน์ รวมสุข, อารยา ทิพย์วงศ์, รังสิมา พัชระ, และนงลักษณ์ แก้วทอง, 2565; มนสิชา เวรนต์, สุทธิพร มูลศาสตร์, และกฤษณาพร ทิพย์กาญจนเรขา, 2565) โดยระยะเวลาของโปรแกรมอยู่ในช่วง 4-12 สัปดาห์ ซึ่งรูปแบบของโปรแกรมส่วนมากเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยการบรรยาย การฝึกทักษะ การใช้สื่อ กิจกรรมกลุ่ม การจัดการตนเอง และให้ความรู้ทางแอปพลิเคชันไลน์ ซึ่งผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนงานวิจัยในต่างประเทศ พบว่า การใช้การจัดการกระทำด้วยการบริการสุขภาพด้วยเทคโนโลยี (mobile health/telehealth) หรือ มีผลทางบวกต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยใช้ในการรักษา การให้ข้อมูลข่าวสาร การช่วยเหลือตนเอง การควบคุมกำกับการให้คำปรึกษาทางสุขภาพ (Abbaspur-Behbahani, Monaghesh, Hajizadeh, & Fehrest, 2022; Haimi & Gesser-Edelsburg, 2022) จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาไม่พบการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในผู้สูงอายุเปราะบางชาวมุสลิม จึงนำมาสู่การศึกษาครั้งนี้